

Definicje środków stylistycznych

Personifikacja – rodzaj animizacji polegający na przedstawieniu tworów nieożywionych zjawisk natury i kosmosu, zwierząt, roślin a zwłaszcza pojęć abstrakcyjnych jako działających lub przemawiających postaci ludzkich np. „Ruszyły drzewa pogrzebnie, ręce rozpaczą skręcone”.

Porównanie – uwydatnianie jakichś właściwości opisywanego zjawiska przez wskazanie na jego podobieństwo do innego zjawiska. Porównanie jest dwuczłonową konstrukcją symetryczną sprzęgniętą wewnątrznie za pomocą wyrażen: jak, jako, jak gdyby, na kształt, podobny, niby itd. Oba człony odznaczają się przy tym pewną wspólną cechą symetryczną motywującą porównanie i stanowiącą jego podstawę np. czerwony jak cegła, blady jak ściana

Animizacja – odmiana metafory polegająca na nadawaniu przedmiotom, nieożywionym zjawiskom przyrody lub pojęciom abstrakcyjnym atrybutów istot żyjących, np. ciepła ciemność na ramionach się oprze, szczerze sosny w polu rozbiegane. Animizacja jest zjawiskiem stylistycznym o bardzo szerokim zasięgu i znaczeniu we wszystkich rodzajach wypowiedzi.

Metafora – wyrażenie, w którego obrębie następuje zamierzona przemiana znaczeń składających się na nie słów. Nowe zmienione znaczenie. Obecnie znaczeniowo wyrazy są ze sobą składniowo zestawione, tworząc związek frazeologiczny o innym znaczeniu niż dosłowny sens wyrazów np. „od ust sobie odejmę”, lub „podzielę się z wami wiadomością”.

Wyliczenie – środek stylistyczny polegający na wymienianiu w tekście kolejnych elementów połączonych jakąś cechą np. Odeszła spokojnie, cicho. Wyglądała na smutną, zmęczoną

Elipsa – opuszczenie elementu zdania oczywistego ze względu na kontekst wypowiedzi (elipsa kontekstowa) lub ze względu na sytuację wypowiedzi (elipsa sytuacyjna). Najczęściej używana w mowie potocznej (skrót myślowy), a także jako środek artystyczny, umożliwiający kondensację treści i dynamizowanie wypowiedzi literackiej np. ja, twardy (jak) lód

Epitet – wyraz określający przedmiot: „brzydkie kaczątko”, „słodki całus”, „zły bandyta”.

Zdrobnienie – wyraz utworzony za pomocą odpowiedniego przyrostka mający znaczenie w jakimś sensie pomniejszone np.: rączki, kotek, Martusia.

Zgrubienie – wyraz utworzony za pomocą odpowiedniego przyrostka , mający w jakimś sensie powiększone, wzmocnione znaczenie, np. cielsko , kocisko, Anka.

Anafora – (gr. anaphora - podniesienie) figura stylistyczna polegająca na powtórzeniu tego samego wyrazu lub zwrotu na początku kolejnych zdań, wersów, zwrotek, grup składniowych, strof, np.:

„z czasem wszystko przemija z czasem bieżą lata,
z czasem państw koniec idzie z czasem tego świata”

Hiperbola – (hiperbola — rzucenie wyżej, przewyższenie) zwrot stylistyczny polegający na zamierzonej przesadzie w opisie przedmiotu lub zjawiska, np. morze bezbrzeżne. Przedstawienie jakiegoś zjawiska w sposób wyolbrzymiający jego wygląd, znaczenie, działanie i oddziaływanie. Używanie hiperboli oznacza silne zaangażowanie emocjonalne mówcy lub poety i ma podobne reakcje wywoływać u odbiorcy.

Oksymoron – (gr. oksys — ostry, moros — głupi, niedorzeczny) metaforyczne zestawienie wyrazów o przeciwstawnym, wykluczającym się znaczeniu, np. gorzkie szczęście. Związek frazeologiczny obejmujący dwa opozycyjne znaczeniowo wyrazy (antonimy), najczęściej rzeczownik i określający go epitet, lecz także rzeczownik i czasownik lub czasownik i przysłówek. W związku takim dochodzi do metaforycznego przekształcenia obu słów, dającego efekt paradoksu, np. zimny ogień, gorący lód.

Apostrofa – figura retoryczna polegająca na zwróceniu się do fikcyjnego adresata, nadająca wypowiedzi patetyczny charakter np.: kochana moja Oleńko, „wysokie góry i odziane lasy”

Paralelizm

1. Równoległe występowanie rzeczy lub zjawisk podobnych pod pewnym względem.
2. Tożsamość lub podobieństwo treściowe, kompozycyjne lub składniowe kilku części utworu, zdań, wersów.

np. „porzuć pług

porzuć ziemię

otwórz oczy”

Powtórzenie – powtarzający się fragment jakiegoś tekstu, jakiejś wypowiedzi.

Antyteza – środek stylistyczny polegający na zestawieniu elementów znaczeniowo przeciwstawnych w jedną całość treściową w celu uzyskania większej ekspresji, np.: lepiej z mądrym zgubić, niż z głupim znaleźć, **pełno**

nas, a jakoby nikogo nie było

Inwersja – odwrócenie jakiegoś ustalonego porządku. Odstępstwo od zwykłego szyku wyrazów w zdaniu np. od niebieskiej piękniejsza kolorów obręczy zamiast - piękniejsza od niebieskich kolorów obręczy.

Pytanie retoryczne – zwrot w postaci pytania, na które nie oczekuje się odpowiedzi, gdyż jest ona znana.

Peryfraz – (inaczej: omówienie) zastąpienie nazwy jakiegoś zjawiska przez bardziej rozbudowane jego opisanie np. **zastąpienie wyrazu „śmierć” opisem**

„sen żelazny, twardy, nieprzespany”

Eufemizm (z gr. - euphemismos, od eu dobrze i phemi mówić) – wyraz lub zwrot, który zastępuje inne wyrazy, które z różnych powodów wydają się być zbyt dosadne lub nieprzyzwoite np. **„odszedł, zasnął w Panu” - zamiast umarł**

„niewidomy” - zamiast ślepy

Onomatopeja – czyli dźwiękonaśladownictwo to używany w poezji środek artystyczny polegający na takim dobieraniu wyrazów (istniejących w mowie lub wymyślonych), że naśladują swym brzmieniem pisywane zjawisko lub dźwięki wydawane przez opisywany przedmiot.

Przykład:

„I dudni, i stuka, łomocze i pędzi,

A dokąd? A dokąd? A dokąd? Na wprost!”

Archaizm - wyraz lub jego forma, konstrukcja składniowa lub związek frazeologiczny, który wyszedł z użycia. np. waćpan - dawny zwrot grzecznościowy (skrót od „waszmość pan”), powała - sufit, pułap, mospan - dawny zwrot grzecznościowy (odpowiada dzisiejszemu „pan”), inszy - inny.

Związek frazeologiczny, frazeologizm - utrwalone w użyciu połączenie dwóch lub więcej wyrazów, które ma znaczenie najczęściej niedające sprowadzić się do prostej sumy znaczeń swoich składników, np. marzenie ściętej głowy, wypić duszkiem albo pójść po rozum do głowy.

Kolokwializm to wyraz, wyrażenie - stosowany wyłącznie w języku potocznym, zasadniczo tylko w mowie, w życiu codziennym, a jednocześnie w sytuacji, gdy nie ma wymogu dbałości o czystość literacką. np. „syf” (bałagan), „zajebicie” (wspaniale), „debeściak” (ktoś najlepszy).

Opracowanie: Agnieszka Kapłon, Zespół Szkół Mechanicznych w Rzeszowie